

Paulina ZaborowskaUniwersytet Warszawski
ORCID: 0000-0002-4271-551X**DELEGACYJNA WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU ZE WZGLĘDU
NA „DOBRO WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI”
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM****Wprowadzenie**

Unormowanie właściwości jest konieczne dla urzeczywistnienia przyznanego jednostce prawa do poszukiwania ochrony przed sądem zagwarantowanego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP¹. W literaturze trafnie podnosi się, że ukształtowanie przepisów o właściwości wpływa na dostęp jednostki do sądu, a naruszenie przepisów o właściwości godzi w prawo do rzetelnego procesu².

Przepisy służące określaniu właściwości mają charakter gwarancyjny. Powinny chronić strony przed niespodziewanymi i arbitralnymi zmianami właściwości. W piśmiennictwie przyjmuje się, że związek wskazanej w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP gwarancji rozpatrzenia sprawy przez sąd właściwy z regulacjami poszczególnych ustaw procesowych polega na tym, że unormowania kompetencji sądu powinny zapewniać jednostce ustalenie sądu właściwego w sposób uprzedni i abstrakcyjny³.

W tzw. dużej nowelizacji k.p.c.⁴ ustawodawca przewidział istotne zmiany w zakresie właściwości⁵. Ramy artykułu nie pozwalają na kompleksową analizę wszyst-

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 ze sprost. i zm.).

² A. Łazarska, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012, s. 187.

³ Zob. P. Grzegorzczak, K. Weitz [w:] *Konstytucja RP*, t. I: *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Saffjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Nb. 74 do art. 45 oraz cytowana tam literatura.

⁴ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.).

⁵ Na mocy ustawy nowelizującej prawodawca wprowadził nowe przypadki właściwości delegacyjnej (dodany art. 44¹ k.p.c. oraz art. 44² k.p.c.), wyłączył w sprawach przeciwko konsumentom właściwość przemienną, a jednocześnie rozszerzył tę kategorię właściwości na powództwa o ochronę dóbr osobistych naruszonych przy wykorzystaniu środków masowego przekazu (art. 35¹ k.p.c.) oraz na powództwa o roszczenia wynikające z czynności bankowej (art. 37² k.p.c.), a po-

kich dokonanych nowelizacją zmian, dlatego rozważania będą się koncentrować tylko na przypadku właściwości delegacyjnej wynikającym z art. 44¹ k.p.c.⁶

Podział na właściwość ustawową, umowną oraz delegacyjną opiera się na kryterium źródła stanowiącego podstawę właściwości⁷. Zasadą w tym zakresie jest właściwość ustawowa, wyjątkami zaś przypadki właściwości umownej i delegacyjnej. Istota właściwości delegacyjnej polega na tym, że źródło kompetencji sądu do rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy wynika z delegacji sądu przełożonego – orzeczenia wydanego *ad casum*.

Po wejściu w życie nowelizacji nowy przypadek właściwości delegacyjnej przewiduje m.in. art. 44¹ k.p.c.⁸ Unormowanie umożliwia wyznaczenie innego sądu równorzędnego, gdy wymaga tego „dobro wymiaru sprawiedliwości”. Artykuł 44¹ k.p.c. wpływa na możliwość wyznaczenia przez Sąd Najwyższy innego sądu właściwego miejscowo, wykluczona jest na jego podstawie zmiana właściwości rzeczowej czy funkcyjnej. Regulacja art. 44¹ k.p.c. jest normą o charakterze ustrojowym, a nie procesowym⁹. Nowy przypadek właściwości delegacyjnej ustanawia kolejny wyjątek od zasady *perpetuatio fori* (art. 15 k.p.c.)¹⁰, ponieważ zmiana właściwości sądu na podstawie art. 44¹ k.p.c. dokonywana jest już w toku postępowania.

Uwagi ogólne o art. 44¹ k.p.c.

Projektodawca, dążąc do wprowadzenia art. 44¹ k.p.c., dużo uwagi poświęcił temu zagadnieniu w uzasadnieniu projektu ustawy. Nie może to dziwić, bowiem instytucja ta jest *novum* w postępowaniu cywilnym. Nie przewidywał jej ani d.k.p.c. z 1930 r.¹¹, ani też obowiązujący k.p.c. z 1964 r. w jego dotychczasowym brzmieniu.

nadto rozszerzył zakres właściwości wyłącznej (znowelizowany art. 38 k.p.c.). Inną istotną modyfikacją, której dokonał prawodawca, jest powrót do konieczności badania z urzędu (do momentu doręczenia odpisu pozwu) niewłaściwości miejscowej usuwalnej (art. 200 k.p.c.).

⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2019, poz. 1460 ze zm.).

⁷ J. Jodłowski [w:] J. Lapierre, J. Jodłowski, Z. Resich, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2016, s. 188.

⁸ Nowy przypadek właściwości delegacyjnej został dodany również w art. 44² k.p.c.

⁹ Zob. uchwała SN (7) z dnia 21 lutego 1972 r., sygn. III CZP 76/71, OSNCP 1972, nr 9, poz. 152; postanowienie SN z dnia 25 lipca 1984 r., sygn. I CZ 84/84, Legalis; uchwała SN (7) z dnia 11 września 2014 r., sygn. III CZP 66/14, OSNC 2015, nr 6, poz. 7.

¹⁰ Odstępstwem od zasady *perpetuatio fori* jest również przypadek właściwości delegacyjnej wynikający z art. 44 k.p.c. Zob. J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, teza 13 do art. 15.

¹¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz.U. nr 83 poz. 651 ze zm.).

Odnosząc się do art. 44¹ k.p.c., zaznaczyć należy, że w uzasadnieniu projektu wskazano, że „w praktyce działania sądów zdarzają się sprawy, których szczególne okoliczności uzasadniają przełamanie ogólnych zasad ustalenia właściwego sądu. Okoliczności te mogą być tak różne, że trudno je zbiorczo określić inaczej, jak względ na dobro wymiaru sprawiedliwości. W najczęściej spotykanych sytuacjach ich wspólnym mianownikiem jest zagrożenie dla postrzegania konkretnego sądu przez lokalną społeczność jako bezstronnego organu wymiaru sprawiedliwości”¹².

W dotychczasowym stanie prawnym nie było możliwości bezpośredniego wyznaczenia innego sądu ze względu na „dobro wymiaru sprawiedliwości”. Projektodawca uznał taki stan za niepożądany¹³. W związku z tym stwierdził, że rozwiązanie przyjęte w art. 37 k.p.k.¹⁴ należy przenieść na grunt postępowania cywilnego¹⁵. Artykuł 44¹ k.p.c. jest dość wiernym odzwierciedleniem art. 37 k.p.k., z jednym wyjątkiem. Ustawodawca w art. 44¹ k.p.c. wskazał, że „dobro wymiaru sprawiedliwości” w szczególności oznacza „względ na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego”.

Należy przyjąć, że co do zasady na gruncie art. 44¹ k.p.c. jest dopuszczalne nawiązywanie do literatury i judykatury wykształconej na podstawie art. 37 k.p.k.¹⁶ Ze względu na brak piśmiennictwa postępowania cywilnego i orzecznictwa w tym zakresie jest to wręcz konieczne. Każdorazowe posiłkowanie się dorobkiem postępowania karnego powinno być jednak ostrożne i uwzględniać różnice wynikające z odmiennych celów obu postępowań¹⁷.

¹² Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Druk sejmowy nr 3137, Sejmu RP VIII kadencji, s. 136, dalej: Uzasadnienie.

¹³ *Ibidem*, s. 137.

¹⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2018, poz. 1987 ze zm.).

¹⁵ Instytucja przekazania sprawy ze względu na „dobro wymiaru sprawiedliwości” postępowaniu karnemu jest znana od kilkudziesięciu lat. *De lege lata* taki przypadek właściwości delegacyjnej przewidziany jest w art. 37 k.p.k. Weześniej był unormowany w art. 27 k.p.k. z 1969 r. (ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego; Dz.U. nr 13 poz. 96 ze zm.). Podobne rozwiązanie funkcjonowało również w art. 38 k.p.k. z 1928 r. (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego; Dz.U. nr 33 poz. 313 ze zm.). Stanowił on jednak nie o „dobru wymiaru sprawiedliwości”, a „względnie na zabezpieczenie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości”.

¹⁶ Tak również: J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, teza 5 do art. 44¹; P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Nb. 1 do art. 44¹.

¹⁷ Trafnie podkreślił SN w uzasadnieniu uchwały siedmiu sędziów z dnia 11 września 2014 r., sygn. III CZP 66/14 (OSNC 2015, nr 6, poz. 7), iż „należy pamiętać, że zasadniczo odmienne są cele postępowania karnego i postępowania cywilnego. O ile w sprawach karnych wyraźnie dominiuje interes publicznoprawny, a w tym szeroko rozumiany interes wymiaru sprawiedliwości, o tyle celem postępowania cywilnego – zwłaszcza w trybie procesu – jest rozstrzyganie sporów o prawa prywatne”. Chociaż uchwała w związku ze zmianą stanu prawnego straciła aktualność, to wskazany fragment uzasadnienia należy uznać dalej za aktualny.

Regulacja art. 44¹ k.p.c. stanowi nowy wyjątek od reguły, że to sąd właściwy ustawowo rozpoznaje i rozstrzyga sprawę cywilną. W związku z tym, że unormowanie to stanowi odstępstwo od art. 45 ust. 1 Konstytucji RP¹⁸, dopuszczając, by to inny równorzędny sąd rozpoznał sprawę, nie można wobec niego stosować wykładni rozszerzającej. Regulacja ze względu na jej wyjątkowy charakter powinna być wykładana ściśle z tendencją zwążającą¹⁹. Zbyt szeroka interpretacja art. 44¹ k.p.c. nie tylko stałaby w sprzeczności z zasadą wykładni, że wyjątków nie należy rozszerzać, ale również godziłaby w przewidywalność, którą ma gwarantować rozpoznanie sprawy przez sąd właściwy.

Z wykładni systemowej wynika, że art. 44¹ k.p.c. znajduje zastosowanie w procesie. Trzeba opowiedzieć się za poglądem, że brak przeszkód, by regulacja ta na mocy odesłania z art. 13 § 2 k.p.c. znalazła zastosowanie także w innych niż proces rodzajach postępowania, przede wszystkim w postępowaniu nieprocesowym²⁰. Za zastosowaniem art. 44¹ k.p.c. w innych niż proces rodzajach postępowania przemawia *ratio legis*. Celem wskazanej normy jest wykluczenie rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy przez sąd właściwy, gdy naruszałoby to „dobro wymiaru sprawiedliwości”. Takie racje dotyczą nie tylko postępowania procesowego, ale wszystkich postępowań²¹.

¹⁸ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II, red. T. Zembruski, Warszawa 2019, teza 1 do art. 44¹.

¹⁹ *Ibidem*, teza 2 do art. 44¹. Konieczność restryktywnej wykładni przyjęta jest też na gruncie art. 37 k.p.k. który stanowił wzór dla rozwiązań przyjętych w k.p.c. O ile co do zasady z powściągliwością należy odnosić się do literatury i orzecznictwa wypracowanego w postępowaniu karnym ze względu na odmiennność obu postępowań, tę dyrektywę interpretacyjną należy uznać za właściwą także w postępowaniu cywilnym. Co do konieczności restryktywnej wykładni art. 37 k.p.k. zob. np. postanowienie SN z dnia 14 czerwca 2018 r., sygn. III KO 54/18, Legalis; postanowienie SN z dnia 6 czerwca 2018 r., sygn. IV KO 41/18, Legalis; postanowienie SN z dnia 26 kwietnia 2018 r.; sygn. IV KO 27/18, Legalis; postanowienie SN z dnia 11 kwietnia 2018 r., sygn. IV KO 22/18, Legalis.

²⁰ Za taką możliwością wydaje opowiadać się też: J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II, red. T. Zembruski, Warszawa 2019, teza 6 do art. 44¹. Autor wskazuje, że „dobro wymiaru sprawiedliwości” nie obejmuje względów celowości, o których mowa w art. 508 § 2 k.p.c. W sposób dorozumiany wyraża przez to dopuszczalność stosowania art. 44¹ k.p.c. w postępowaniu nieprocesowym.

²¹ Konstatację o dopuszczalności stosowania art. 44¹ k.p.c. w innych niż proces rodzajach postępowania potwierdza wykładnia systemowa. Ustawodawca, wprowadzając art. 48¹ k.p.c. – który służy podobnym celom co art. 44¹ k.p.c. – w art. 508 § 4 k.p.c. *explicite* wyłączył jego stosowanie w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu rejestrowym, wieczystoksięgowym oraz w sprawach z zakresu prawa spadkowego (z wyjątkiem spraw o stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego oraz o dział spadku). Jak widać – także w zakresie właściwości delegacyjnej jeżeli zamiarem prawodawcy było wyłączenie dopuszczalności stosowania jakiegos unormowania w postępowaniu nieprocesowym, czynił to w sposób wyraźny.

Nowy przypadek właściwości delegacyjnej rodzi liczne wątpliwości w nauce postępowania cywilnego. Dotyczą one zwłaszcza jego wpływu na postrzeganie sądu jako organu bezstronnego. W literaturze wyrażono trafny pogląd, że nadmierne rozluźnianie zasad właściwości sądów nie sprzyja prestiżowi wymiaru sprawiedliwości, a wzbudza dodatkowe wątpliwości dotyczące bezstronności sądów²². Paradoksalnie zatem art. 44¹ k.p.c. może stać się źródłem osłabienia autorytetu wymiaru sprawiedliwości.

Nowy przypadek właściwości delegacyjnej w związku z występującą w tym unormowaniu klauzulą generalną może służyć także tzw. żonglowaniu właściwością²³. Jeszcze na etapie prac legislacyjnych nad art. 44¹ k.p.c. (projektowanym art. 45¹ k.p.c.) wskazywano na zagrożenie polegające na „instrumentalnym sterowaniu właściwością”²⁴.

J. Gudowski słusznie zauważa, że art. 44¹ k.p.c. może stać się także przyczyną ulegania opinii publicznej i uchylania się od orzekania w sprawach, które są przedmiotem dużego zainteresowania społecznego²⁵. Dodać do tego należy, że wspomniany przepis może być również pokusą do wyzbywania się przez sądy spraw skomplikowanych i niedogodnych.

Strony motywowane różnymi względami mogą wywierać nacisk na sądy właściwe, twierdząc nawet bezzasadnie, że „dobro wymiaru sprawiedliwości” wymaga, by sprawa została rozpoznana przez inny sąd równorzędny. Oczywiście z wnioskiem może wystąpić wyłącznie sąd właściwy, ale jeżeli takiej czynności nie dokonano, może to utwierdzać strony w błędnym przekonaniu, że sąd cechuje stronniczość.

W celu minimalizowania ujemnych skutków, które mogą nastąpić w przypadku niewłaściwego stosowania art. 44¹ k.p.c., w piśmiennictwie zgłaszane są stosowne postulaty. Wskazuje się, że przesłankę „dobra wymiaru sprawiedliwości”

²² J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian, t. I-II*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, teza 3 do art. 44¹.

²³ Na takie ryzyko wskazywano już w odniesieniu do przedwojennej ustawy karnej procesowej, której art. 38 był odpowiednikiem aktualnego art. 37 k.p.k. Zob. projekt ustawy postępowania karnego, przyjęty przez Komisję Kodyfikacyjną Rzp. Pol. w dniu 28 kwietnia 1926 r., z uzasadnieniem, Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej, Sekcja Postępowania Karnego, t. I, z. I, s. 138 i n.

²⁴ A. Torbus, *Ekspertyza na temat: Czy projekt nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego pod nazwą „Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw” (druk nr 3137) pozwala zwiększyć efektywności postępowania cywilnego?*, s. 12, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=3137>; J. Jankowski, *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.7.2019 r. (cz. I – Przepisy ogólne; Właściwość sądu; Skład sądu, Wylączenie sędziego; Pisma procesowe i Doręczenia; Posiedzenia sądowe; Pozew)*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 18, s. 979.

²⁵ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian, t. I-II*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, teza 3 do art. 44¹.

należy wyklądać ostrożnie²⁶, by nie doprowadzić do osłabienia poczucia zaufania do niezależności sądu. Podkreśla się, że korzystanie z art. 44¹ k.p.c. powinno mieć charakter wyjątkowy i dotyczyć sytuacji jednoznacznie świadczących o tym, że rozpoznanie sprawy przez sąd właściwy sprzeciwiałoby się „dobru wymiaru sprawiedliwości”²⁷. Z poglądami tymi należy się ze wszech miar zgodzić.

Dodać wypada, że wystąpienie z wnioskiem na podstawie art. 44¹ k.p.c. winno dotyczyć jedynie przypadków, gdy zagrożenie dla „dobra wymiaru sprawiedliwości” będzie miało charakter obiektywny²⁸. Wniosek o wyznaczenie innego sądu równorzędnego powinien dotyczyć zagrożenia realnego, a nie hipotetycznego²⁹. Sąd właściwy powinien występować z wnioskiem w trybie art. 44¹ k.p.c. tylko wtedy, gdy inne środki przewidziane prawem procesowym cywilnym okażą się niewystarczające.

Zbyt szeroka wykładnia art. 44¹ k.p.c. godziłaby w „dobro wymiaru sprawiedliwości”, prowokując strony do podważania obiektywizmu sędziów. Tylko dzięki wąskiej wykładni art. 44¹ k.p.c. można nadać temu unormowaniu taką treść, by rzeczywiście służyła „dobru wymiaru sprawiedliwości”. Bardzo istotne jest, by orzecznictwo Sądu Najwyższego, które wykształci się na gruncie art. 44¹ k.p.c., opowiedziało się za wąską interpretacją tego przepisu, a także by judykaturę cechowała jednolitość rozumienia przesłanki „dobra wymiaru sprawiedliwości”.

Przesłanka „dobra wymiaru sprawiedliwości”

Artykuł 44¹ k.p.c. wzbudza kontrowersje ze względu na niedookreślone pojęcie „dobro wymiaru sprawiedliwości”. Dotychczas termin ten był nieznany ustawie procesowej cywilnej³⁰. Pojęcie „dobro wymiaru sprawiedliwości” było kojarzone z postępowaniem karnym, w którym ma bogatą tradycję³¹. Nowy przypadek właściwości delegacyjnej ustanowiony w art. 44¹ k.p.c. w sposób istotny różni się od dotychczasowych uregulowań właściwości delegacyjnej w postępowaniu procesowym, które miały względnie zobiektywizowany i wąski charakter³².

²⁶ P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szaniciło, Warszawa 2019, Nb. 6 do art. 44¹.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Postanowienie SN z dnia 26 czerwca 2019 r., sygn. IV KO 68/19, Legalis.

²⁹ W odniesieniu do art. 37 k.p.k. zob. postanowienie SN z dnia 10 lutego 2017 r., sygn. IV KO 1/17, Legalis.

³⁰ J. Jankowski, *Nowelizacja Kodeksu...*, s. 979–980.

³¹ W k.p.k. pojęcie to pojawia się nie tylko w art. 37, ale także w art. 180 § 1 czy w art. 649. Przesłanka „dobro wymiaru sprawiedliwości” występuje także w ustawach: Prawo o ustroju sądów powszechnych (art. 43 § 1 i art. 110 § 5), Prawo o ustroju sądów wojskowych (art. 7 § 2 i art. 11 § 5 pkt 2), Prawo o prokuraturze (art. 145 § 5). Z nowszych aktów prawnych powiązanych z postępowaniem cywilnym należy wskazać ustawę o komornikach sądowych (art. 2 ust. 3).

³² Właściwość delegacyjna była dopuszczalna dotychczas, gdy zaistniała przeszkoda w rozpoznaniu sprawy lub podjęciu innej czynności (art. 44 k.p.c.) albo gdy wystąpiła niemożliwość ustalenia sądu właściwego miejscowo (art. 45 k.p.c.).

„Dobro wymiaru sprawiedliwości” to typowa klauzula generalna. Ustawodawca w żadnym akcie normatywnym nie zawarł definicji legalnej tego terminu, co nie powinno dziwić, zważywszy na ogólny i ocenny charakter tej przesłanki³³. Trybunał Konstytucyjny wskazał, że jest to przesłanka nie do końca wymierna i weryfikowana³⁴. Stanowisko takie jest trafne, w istotę tej przesłanki wpisana jest szeroka władza dyskrecyjna sądu. W odniesieniu do norm regulujących właściwość, które powinny mieć z natury charakter gwarancyjny i jak najbardziej jednoznaczny, może budzić wątpliwości, czy dodany art. 44¹ k.p.c. spełnia te standardy.

Na gruncie art. 37 k.p.k. widoczne są obecnie dwie kategorie przypadków uzasadniających przekazanie sprawy ze względu na „dobro wymiaru sprawiedliwości”. Pierwsza grupa dotyczy tradycyjnego rozumienia zagrożenia „dobra wymiaru sprawiedliwości”, a mianowicie zaistnienia okoliczności, które mogłyby rodzić uzasadnione podejrzenie co do bezstronności sądu, druga zaś obejmuje nowsze ujęcie, które zagrożenia „dobra wymiaru sprawiedliwości” upatruje w sytuacji, gdy sprawa nie mogłaby zostać rozpoznana w rozsądnym terminie³⁵.

Tradycyjnie pojmowanie „dobra wymiaru sprawiedliwości” zakłada wyłączenie od rozpoznania sprawy sądu, który byłby związany ze sprawą lub stroną postępowania w takim stopniu, iż należałoby przyjąć, że każdemu z sędziów tego sądu będzie trudno zachować obiektywizm przy rozpoznawaniu sprawy. Judykatura Izby Karnej Sądu Najwyższego przyjmuje, że kryterium „dobra wymiaru sprawiedliwości” dotyczy okoliczności, które mogą wywierać wpływ na swobodę orzekania lub stwarzać przekonanie o braku warunków do rozpoznania sprawy przez sąd miejscowo właściwy w sposób obiektywny³⁶.

W postępowaniu karnym przyjmuje się, że „dobro wymiaru sprawiedliwości” może uzasadniać przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu, także wtedy gdy występuje zagrożenie dla rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie³⁷. Takie rozumienie „dobra wymiaru sprawiedliwości” łączy się z konstytu-

³³ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, teza 4 do art. 44¹; P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Nb. 6 do art. 44¹.

³⁴ Wyrok TK z dnia 15 stycznia 2009 r., sygn. K 45/07, OTK-A 2009, nr 1, poz. 3. Odnośnie do pojęcia „dobra wymiaru sprawiedliwości” zob. też: wyrok TK z dnia 18 lutego 2004 r., sygn. K 12/03, OTK-A 2004, nr 2, poz. 8.

³⁵ W. Jasiński [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2020, Nb. 5 do art. 37.

³⁶ Postanowienie SN z dnia 10 maja 2018 r., sygn. III KO 38/18, Legalis. Zob. też np. postanowienie SN z dnia 14 lutego 2018 r., sygn. IV KO 132/17, Legalis; postanowienie SN z dnia 7 lutego 2018 r., sygn. III KO 127/17, Legalis; postanowienie SN z dnia 14 czerwca 2016 r., sygn. IV KO 41/16, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 9, poz. 12.

³⁷ Zob. np. postanowienie SN z dnia 14 czerwca 2018 r., sygn. V KO 35/18, Legalis; postanowienie SN z dnia 22 lutego 2018 r., sygn. IV KO 9/18, Legalis; postanowienie SN z dnia 26 stycznia 2017 r., sygn. V KO 95/16, Legalis.

cyjnym (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) i konwencyjnym (art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka³⁸) prawem do rzetelnego procesu, jak również z dyrektywą zawartą w art. 2 § 1 pkt 4 k.p.k.³⁹

Po zwięzłym przedstawieniu rozumienia „dobra wymiaru sprawiedliwości” w odniesieniu do art. 37 k.p.k. należy podjąć próbę wskazania, które z rozwiązań przyjętych w postępowaniu karnym mogą znaleźć zastosowanie na gruncie art. 44¹ k.p.c. Nie budzi wątpliwości, że będą to te przypadki, które są związane z podejrzeniami o naruszenie obiektywizmu przez sąd właściwy, a więc dotyczące tradycyjnego rozumienia pojęcia „dobra wymiaru sprawiedliwości”. Orzecznictwo Izby Karnej Sądu Najwyższego w odniesieniu do zagrożenia bezstronności sądu co do zasady należy uznać za aktualne także na gruncie art. 44¹ k.p.c., przynajmniej do czasu wykształcenia się odmiennej linii orzeczniczej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego. Nie ulega wątpliwości, że to przede wszystkim tradycyjne rozumienie „dobra wymiaru sprawiedliwości” miał na względzie ustawodawca, uchwalając art. 44¹ k.p.c., bowiem w § 1 *in fine* wspomnianego przepisu wskazał, że przez „dobra wymiaru sprawiedliwości” należy rozumieć „w szczególności wzgląd na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego”.

Odnosząc się do drugiej kategorii sytuacji uzasadniających wyznaczenie przez Sąd Najwyższy innego sądu równorzędnego wskazywanej w postępowaniu karnym, czyli przekazania wynikającego z gwarancji rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, w literaturze postępowania cywilnego obecnie prezentowane są rozbieżne stanowiska. Za dopuszczalnością przekazania zdają się opowiadać P. Feliga⁴⁰ oraz J. Gudowski⁴¹. Przeciwnie stanowisko prezentuje B. Kaczmarek-Templin⁴². W mojej opinii o ile dopuścić również w postępowaniu cywilnym przekazywanie spraw innym sądom równorzędnym, gdy miałyby to wynikać z zapewnienia rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, powinno mieć to miejsce wyłącznie w wyjątkowych przypadkach.

Należy przyjąć, że przesłanka „dobra wymiaru sprawiedliwości” byłaby spełniona, gdyby sąd właściwy miał rozpoznawać sprawę, w której stroną był-

³⁸ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r. (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm.).

³⁹ D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego*, t. I: *Komentarz aktualizowany*, Lex 2019, teza 4 do art. 37.

⁴⁰ P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szaniciło, Warszawa 2019, Nb. 6 do art. 44¹.

⁴¹ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, teza 5 do art. 44¹.

⁴² B. Kaczmarek-Templin [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, Nb. 7 do art. 44¹.

by Skarb Państwa, a jednostką organizacyjną, z której działalnością byłoby związane dochodzone roszczenie. byłby sam sąd właściwy lub sąd nad nim przełożony. Taka sytuacja w świetle unormowań przyjętych przez ustawodawcę nie mieści się w hipotezie art. 44¹ k.p.c. Jej uregulowaniu poświęcony jest dodany na mocy nowelizacji art. 44² k.p.c., który stanowi *lex specialis* względem art. 44¹ k.p.c.⁴³

Przepisem szczególnym wobec art. 44¹ k.p.c. jest również art. 48¹ k.p.c. Tylko w odniesieniu do przypadków nieobjętych hipotezą art. 48¹ k.p.c. może znaleźć zastosowanie art. 44¹ k.p.c. Zakres zastosowania art. 48¹ k.p.c. budzi jednak istotne problemy interpretacyjne. Przepis nie precyzuje, czy jego hipoteza obejmuje wyłącznie sytuacje, w których podstawa wyłączenia miałaby dotyczyć sędziów wyznaczonych do rozpoznania sprawy, czy odnosi się do któregośkolwiek z sędziów danego sądu⁴⁴. Jeżeli przyjąć wąską wykładnię, to w znaczącym zakresie poszerzyłoby to dopuszczalność stosowania art. 44¹ k.p.c. W świetle alternatywnej interpretacji niezależnie od tego, czy sędzia byłby wyznaczony do rozpoznania sprawy, czy też nie, jeżeli istniałoby wobec niego podstawy wyłączenia określone w art. 48 § 1 pkt 1–4 k.p.c., należałoby stosować art. 48¹ k.p.c., a nie art. 44¹ k.p.c.⁴⁵ Przy takiej wykładni art. 48¹ k.p.c. zastosowanie art. 44¹ k.p.c. byłoby znacznie ograniczone.

W literaturze przedstawiono pogląd, że art. 44¹ k.p.c. może znaleźć zastosowanie w przypadku, gdy przekazanie będzie wykluczone na podstawie art. 48¹ k.p.c. ze względu na występujący w nim wyczerpujący katalog przesłanek⁴⁶. Taki pogląd należy uznać za trafny, ale tylko wtedy, gdy wszyscy sędziowie w nim orzekający będą uznawani za stronnictwych. Jeżeli zagrożenie bezstronności miałoby dotyczyć tylko jednego sędziego, należałoby skorzystać z instytucji wyłączenia sędziego. Artykuł 44¹ k.p.c. może znaleźć również zastosowanie w odniesieniu do podmiotów, do których nie stosuje się art. 48¹ k.p.c.⁴⁷

⁴³ M. Dziurda [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, teza 40 do art. 44². Zob. też trafnie wskazane przez M. Dziurdę potencjalne przypadki zastosowania art. 44¹ k.p.c.: *ibidem*, teza 16, 26–28 oraz 41 do art. 44².

⁴⁴ SN jeszcze na gruncie starego stanu prawnego zaprezentował w uchwale siedmiu sędziów z dnia 26 lipca 2019 r., sygn. I NOZP 1/19 („Monitor Prawniczy” 2019, nr 16, poz. 851) stanowisko, że wniosek o wyłączenie sędziego niewyznaczonego do rozpoznania sprawy jest niedopuszczalny i podlega odrzuceniu. Jest to jednak teza kontrowersyjna. Może budzić wątpliwości, czy należy ją uznawać za aktualną po zmianie kontekstu normatywnego.

⁴⁵ Zob. też: I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IA: *Komentarz do art. 1–424*¹², red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, Nb. 2 do art. 48¹.

⁴⁶ J. Derlatka [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, teza 11 do art. 48¹.

⁴⁷ Zob. art. 54 k.p.c.

Sąd właściwy

Artykuł 44¹ § 2 k.p.c. wskazuje, że „o przekazanie sprawy może wystąpić sąd właściwy”. Skoro ustawa procesowa nie dokonuje rozróżnienia, w myśl zasady *lege non distinguente* niewłaściwe byłoby aprioryczne wykluczenie dopuszczalności stosowania art. 44¹ k.p.c. w odniesieniu do którejkolwiek z kategorii właściwości miejscowej.

Sąd niezależnie od tego, czy jest to sąd właściwy ogólnie, przemiennie, czy też jest to sąd właściwy wyłącznie, jest sądem właściwym w rozumieniu art. 44¹ k.p.c. i może wystąpić z wnioskiem o przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu ze względu na „dobro wymiaru sprawiedliwości”⁴⁸. W przypadku właściwości przemiennnej wydaje się, że stosowanie art. 44¹ k.p.c. może budzić wątpliwości. Jeżeli powód wytoczył powództwo przed sądem, który na mocy ustawy jest sądem właściwym przemiennie, a w stosunku do tego sądu zostanie spełniona przesłanka ustanowiona w art. 44¹ k.p.c., mogą się pojawić kontrowersje, czy w takim przypadku sprawy nie powinien rozpoznać sąd właściwy ogólnie. Należy opowiedzieć się ostrożnie za dopuszczalnością wystąpienia przez sąd właściwy przemiennie z wnioskiem, o którym stanowi art. 44¹ k.p.c. Ustawa przewiduje, że to „sąd właściwy” może wystąpić z wnioskiem, a kryteria te spełnia także sąd właściwy przemiennie.

Artykuł 44¹ k.p.c. może znaleźć zastosowanie także w przypadku, gdy „sąd właściwy”, o którym mowa w tym przepisie, to sąd delegowany. Należy przyjąć, że o „przekazanie” rozpoznania sprawy innemu sądowi równorzędnemu na podstawie art. 44¹ k.p.c. może wystąpić sąd wyznaczony uprzednio przez sąd przełożony na podstawie art. 44 k.p.c., jak również sąd oznaczony przez Sąd Najwyższy w trybie art. 45 k.p.c. oraz sąd, któremu w trybie art. 44² k.p.c. przekazano do rozpoznania sprawę, a nawet sąd, który został poprzednio wyznaczony przez Sąd Najwyższy na podstawie art. 44¹ k.p.c.⁴⁹

W związku z tym, że art. 44¹ k.p.c. posługuje się pojęciem „sądu właściwego”, nic nie stoi na przeszkodzie, aby do Sądu Najwyższego z wnioskiem o przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu wystąpił również sąd, którego właściwość wynika z umowy prorogacyjnej (art. 46 k.p.c.). Jest to też sąd właściwy.

Zważywszy, że ustawa nie przewiduje ograniczenia, że z wnioskiem o „przekazanie”, o którym stanowi art. 44¹ k.p.c., można wystąpić tylko w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, nasuwa się konstatacja, że art. 44¹ k.p.c. przez odesłanie z art. 391 § 1 k.p.c. znajdzie zastosowanie także w postępowaniu odwo-

⁴⁸ Za dopuszczalnością stosowania art. 44¹ k.p.c. w przypadku właściwości wyłącznej zdaje się opowiadać też A. Partyk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz do niektórych przepisów*, red. O. Piaskowska, Lex/el.2019, teza 12 do art. 44¹.

⁴⁹ Podobnie przyjmuje się w postępowaniu karnym na gruncie art. 37 k.p.k. Zob. postanowienie SN z dnia 23 lutego 2004 r., sygn. IV KO 2/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 362; R. Masznicz, *Przekazanie sprawy ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości 37 k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 7–8, s. 107.

ławczym⁵⁰. Trafnie podnosi się w literaturze, że sąd właściwy może wystąpić z wnioskiem w trybie art. 44¹ k.p.c. również po uchyleniu orzeczenia i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania⁵¹. Z przyczyn oczywistych niedopuszczalne jest stosowanie art. 44¹ k.p.c. w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Uprawnienie do złożenia wniosku

Artykuł 44¹ § 2 k.p.c. stanowi, że to „sąd właściwy” może wystąpić o przekazanie rozpoznania sprawy. Należy przyjąć, że jest to jedyny podmiot uprawniony do wystąpienia z wnioskiem o wyznaczenie innego sądu równorzędnego ze względu na „dobro wymiaru sprawiedliwości”. W takim przypadku sąd właściwy działa z urzędu⁵². Na nim spoczywa obowiązek zbadania *in casu*, czy przesłanka „dobra wymiaru sprawiedliwości” wymaga tego, by sprawę rozpoznał inny sąd równorzędny. Sąd właściwy w myśl art. 44¹ § 2 k.p.c. „może” wystąpić z wnioskiem. W związku z użyciem we wskazanej regulacji czasownika modalnego „może” należy przyjąć, że przepis ustanawia jedynie uprawnienie sądu do wystąpienia z wnioskiem, a nie obowiązek. Wydaje się, że jest to rozwiązanie trafne, gdyż zwrócenie się do Sądu Najwyższego pozostawione jest władzy dyskrecjonalnej „sądu właściwego” wynikającej z każdorazowej oceny przesłanki „dobra wymiaru sprawiedliwości”⁵³.

Wychodząc z założenia, że regulacji art. 44¹ k.p.c. nie należy interpretować rozszerzająco, w ramach poczynionych rozważań przyjęto, że z wnioskiem może wystąpić wyłącznie „sąd właściwy”. W piśmiennictwie rozważa się jednak dopuszczalność wyznaczenia innego sądu równorzędnego przez Sąd Najwyższy z urzędu, tj. bez wniosku sądu właściwego⁵⁴. Takie stanowisko w mojej opinii jest błędne⁵⁵. Skoro prawodawca jednoznacznie wskazał podmiot uprawniony, to

⁵⁰ Tak też: P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Nb. 9 do art. 44¹.

⁵¹ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II, red. T. Zembruski, Warszawa 2019, teza 7 do art. 44¹. Zob. też: orzeczenie SN z dnia 9 listopada 1953 r., sygn. 2 C 187/53, „Państwo i Prawo” 1954, z. 3, s. 557.

⁵² P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Nb. 10 do art. 44¹.

⁵³ Użycie przez ustawodawcę sformułowania, że „sąd właściwy może” wystąpić o przekazanie, odróżnia art. 44¹ k.p.c. od pozostałych przewidzianych w kodeksie przypadków właściwości delegacyjnej (art. 44, 44² oraz 45 k.p.c.), w których użyto formy czasownikowej „występuje” (art. 44 i 45 k.p.c.) oraz „przedstawia” (art. 44² k.p.c.). Ich zastosowanie ma charakter obligatoryjny, w przeciwieństwie do art. 44¹ k.p.c.

⁵⁴ G. Kamieński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Legalis 2019, Nb. 2 do art. 44¹.

⁵⁵ Podobnie uważa: P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Nb. 10 do art. 44¹.

brak powodów, by przyjmować, że Sąd Najwyższy może działać również z urzędu. Wprowadzałoby to w jeszcze większym stopniu brak przewidywalności w zakresie właściwości i mogłoby prowadzić do nieuzasadnionego manipulowania nią. Chociaż nie wydaje się, by Sąd Najwyższy nadużywał swoich kompetencji, to należy opowiedzieć się wyraźnie za poglądem, że „przekazanie” w trybie art. 44¹ k.p.c. jest dopuszczalne tylko na wniosek sądu właściwego.

Za trafne należy uznać zapatrywanie, że sąd właściwy może wystąpić z wnioskiem na podstawie art. 44¹ k.p.c. również wtedy gdy to strona wystąpi do niego z wnioskiem o „przekazanie”, a ten uzna, że argumentacja przytoczona przez nią zasługuje na uwzględnienie⁵⁶. Taka interpretacja nie stoi w sprzeczności z wykładnią językową art. 44¹ § 2 k.p.c. We wskazanym przypadku i tak z wnioskiem ostatecznie występuje sąd właściwy, tyle że wskutek impulsu strony. Wniosek złożony przez stronę jest niewiążący dla sądu właściwego.

Za nieuzasadniony w świetle brzmienia art. 44¹ k.p.c. należy uznać pogląd dalej idący, że również sama strona może wystąpić do Sądu Najwyższego z wnioskiem. Wydaje się, że jest to pogląd błędny, gdyż art. 44¹ k.p.c. nie wymienia strony jako podmiotu uprawnionego do złożenia wniosku. Także wykładnia funkcjonalna przemawia za wykluczeniem takiej interpretacji. Gdyby dopuścić, że też strona mogłaby wystąpić z wnioskiem w trybie art. 44¹ k.p.c., rodziłoby to obawy o nadużywanie tej instytucji i groziłoby wpływem wielu niezasadnych wniosków do Sądu Najwyższego⁵⁷. Strony mogłyby zyskać nowy instrument przewlekania postępowania. Gdyby przyjąć, że nadużywałyby w ten sposób prawa procesowego (art. 4¹ k.p.c.), w najgorszym wypadku mogłoby to skończyć się dla nich sankcjami kosztowymi (art. 226² k.p.c.)⁵⁸. Mając na względzie powyższe uwagi, należy wykluczyć dopuszczalność wnoszenia przez strony wniosków do Sądu Najwyższego na podstawie art. 44¹ k.p.c.

Wniosek o wyznaczenie innego sądu równorzędnego

O ile w postępowaniu karnym przyjmuje się, że sąd właściwy, zwracając się do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy ze względu na „dobro wymiaru sprawiedliwości”, wydaje postanowienie⁵⁹, to w nauce postępowania cywilnego

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ Wydaje się, że nawet obowiązek zastępstwa przez zawodowych pełnomocników w postępowaniu przed SN (tzw. przymus adwokacko-radcowski; zob. art. 87¹ k.p.c.) nie wyeliminowałby potencjalnych nadużyć.

⁵⁸ Nadużycia prawa procesowego w składaniu wniosków przez strony ze względu na „dobro wymiaru sprawiedliwości” jedynie w celu przedłużenia postępowania upatruje też: M. Muliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IA: *Komentarz do art. 1–424*¹², red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, Nb. 3 do art. 44¹.

⁵⁹ W. Grzeszczyk, *Właściwość miejscowa sądu z delegacji ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości* (art. 37 k.p.k.), „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 9, s. 122.

w dotychczasowych wypowiedziach doktryny przeważa trafny pogląd, że żadnego orzeczenia sąd nie wydaje⁶⁰. Przyjmuje się, że wydanie postanowienia lub zarządzenia byłoby niewłaściwe, bowiem w takim przypadku sąd jedynie dokonuje czynności urzędowo-biurowej, formułując stosowne pismo skierowane do Sądu Najwyższego⁶¹.

W wystąpieniu do Sądu Najwyższego sąd właściwy powinien wyjaśnić, na czym *in casu* polega zagrożenie dla „dobra wymiaru sprawiedliwości”. Jeżeli wniosek nie zawiera uzasadnienia, to Sąd Najwyższy nie wzywa sądu do uzupełnienia jego braków w trybie art. 130 k.p.c., ponieważ taki wniosek nie jest pismem procesowym. Ustawa procesowa nie przewiduje dopuszczalności za kwestionowania czynności, jaką jest wystąpienie sądu właściwego do Sądu Najwyższego na podstawie art. 44¹ k.p.c. o wyznaczenie sądu równorzędnego, co oznacza, że czynność taka jest niezaskarżalna.

Organem sądowym wyłącznie właściwym do rozpoznawania i rozstrzygania wniosku o wyznaczenie innego sądu równorzędnego ze względu na „dobro wymiaru sprawiedliwości” jest Sąd Najwyższy. Rozwiązanie to, wzorowane na art. 37 k.p.k., należy uznać za trafne. Sąd Najwyższy jako sąd o najwyższej pozycji ustrojowej w hierarchii sądownictwa, którego celem jest sprawowanie nadzoru judykacyjnego (art. 183 Konstytucji RP), wydaje się jako jedyny kompetentny do wiążącej oceny budzącej liczne wątpliwości interpretacyjne przesłanki „dobra wymiaru sprawiedliwości”.

Sąd Najwyższy, rozpoznając wniosek, nie jest związany oceną sądu właściwego w zakresie spełnienia przesłanki określonej w art. 44¹ k.p.c. Samodzielnie bada, czy *in casu* „dobro wymiaru sprawiedliwości” wymaga, by inny sąd równorzędny rozpoznał sprawę. Jeżeli ustalą, że zasadne będzie wyznaczenie innego sądu równorzędnego, tak też robi, jeżeli natomiast uzna wniosek za bezzasadny, jak również gdy wniosek nie będzie zawierał uzasadnienia, wniosek oddali, odmawiając wyznaczenia innego sądu⁶². Sąd Najwyższy może wydać postanowienie o wyznaczeniu innego sądu równorzędnego na posiedzeniu niejawnym (art. 148 § 3 k.p.c.). Może jednak na zasadach ogólnych rozpoznać wniosek na posiedzeniu jawnym (art. 148 § 2 k.p.c.). Takie postanowienie jest źródłem właściwości

⁶⁰ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, teza 7 do art. 44¹; P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Nb. 11 do art. 44¹. Za koniecznością wydania postanowienia błędnie opowiada się: M. Muliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, t. IA: Komentarz do art. 1–424*¹², red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, Nb. 2 do art. 44¹.

⁶¹ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019, teza 7 do art. 44¹.

⁶² *Ibidem*.

sądu, który został wyznaczony⁶³. Jest ono dla tego sądu wiążące. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego nie podlega zaskarżeniu, gdyż nie jest to przekazanie w rozumieniu art. 394 § 1 pkt 4 k.p.c. Postanowienie o wyznaczeniu innego sądu równorzędnego, gdy wymaga tego „dobro wymiaru sprawiedliwości”, jest aktem o charakterze organizacyjno-administracyjnym⁶⁴.

Postanowienia, którym Sąd Najwyższy wyznaczy do rozpoznania inny sąd równorzędny ze względu na „dobro wymiaru sprawiedliwości”, nie należy utożsamiać z postanowieniem o przekazaniu, o którym mowa w art. 200 § 1⁴ k.p.c.⁶⁵ Ustawodawca wprowadzając art. 44¹ k.p.c. zainspirował się na tyle mocno art. 37 k.p.k., że nie dostosował jego brzmienia do nomenklatury przyjętej w postępowaniu cywilnym, błędnie posługując się pojęciem „przekazania”, które w k.p.c. ma już utrwalone inne znaczenie⁶⁶. Doprowadził tym samym do dalszego pogłębiania wewnętrznej niespójności kodeksu, w którym jedno pojęcie występuje w dwóch znaczeniach. Prawidłowo w art. 44¹ k.p.c. ustawodawca powinien użyć, tak jak to czyni w art. 44 k.p.c., pojęcia „wyznaczenia sądu”.

Sąd Najwyższy, uznając wniosek za zasadny, dokonuje wyznaczenia do rozpoznania sprawy innego sądu równorzędnego. Sąd Najwyższy może wyznaczyć każdy inny sąd równorzędny, tzn. jeżeli wystąpił z wnioskiem sąd rejonowy, to inny sąd rejonowy, jeżeli sąd okręgowy, to inny sąd okręgowy, gdy zaś wystąpił sąd apelacyjny, to inny sąd apelacyjny. Ma bowiem wyznaczyć sąd równorzędny, a więc sąd tego samego rzędu⁶⁷. Sąd Najwyższy na podstawie art. 44¹ k.p.c. może wyznaczyć każdy inny sąd równorzędny. Nie powinien jednak tego robić w sposób dowolny, ale tak, by z jednej strony wobec sądu wyznaczonego nie zaistniały obawy, że także ten sąd nie powinien rozpoznawać sprawy ze względu

⁶³ P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Nb. 12 do art. 44¹.

⁶⁴ Zob. uchwała SN (7), sygn. III CZP 76/71, OSNCP 1972, nr 9, poz. 152. J. Gudowski uważa, że postanowienie nie jest decyzją o charakterze ustrojowym, a wypowiedzią jurysdykcyjną o doniosłym znaczeniu procesowym. J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, teza 10 do art. 44.

⁶⁵ P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Nb. 12 do art. 44¹.

⁶⁶ Podobnie błędnie ustawodawca posłużył się pojęciem „przekazania” w art. 44² k.p.c. Niekonsekwencja ustawodawcy jest tym większa, że we wprowadzonym też na mocy nowelizacji art. 48¹ k.p.c. prawidłowo użył pojęcia „wyznaczenia”.

⁶⁷ P. Feliga uważa, że „kierując się rodzajem przeszkody oraz mając na uwadze względy praktyczne, SN może wyznaczyć jedynie inny równorzędny sąd z sądem występującym, lecz znajdujący się w okręgu lub w apelacji tego samego sądu, który zwrócił się o przekazanie sprawy, albo sąd znajdujący się poza tymi obszarami”. Nie do końca zrozumiałe jest wskazywanie przez niego najpierw, że sądem wyznaczonym ma być sąd znajdujący się w okręgu lub apelacji sądu występującego, a następnie przyjęcie, że może być to też sąd „poza tymi obszarami”. Konkluzja wynikająca z całokształtu rozważań autora jest jednak prawidłowa, sądem wyznaczonym może być każdy sąd równorzędny. Zob. P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Nb. 5 do art. 44¹.

na „dobro wymiaru sprawiedliwości”, a z drugiej tak, by nie stanowiło to nadmiernej niedogodności dla stron.

Bibliografia

- Derlatka J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Docho-
dzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II,
red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019.
- Dziurda M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Docho-
dzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II,
red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019.
- Feliga P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. T. Szanciło,
Warszawa 2019.
- Grzegorzczak P., Weitz K. [w:] *Konstytucja RP*, t. I: *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan,
L. Bosek, Warszawa 2016.
- Grzeszczyk W., *Właściwość miejscowa sądu z delegacji ze względu na dobro wymiaru sprawie-
dliwości (art. 37 k.p.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 9.
- Gudowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: *Postępowanie rozpoznawcze*,
red. T. Ereciński, Warszawa 2016.
- Gudowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Docho-
dzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. I–II,
red. T. Zembrzusi, Warszawa 2019.
- Jankowski J., *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.7.2019 r. (cz. I – Prze-
pisy ogólne; Właściwość sądu; Skład sądu, Wylączenie sędziego; Pisma procesowe i Doręcze-
nia; Posiedzenia sądowe; Pozew)*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 18.
- Jasiński W. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2020.
- Jodłowski J. [w:] J. Lapierre, J. Jodłowski, Z. Resich, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie
cywilne*, Warszawa 2016.
- Kaczmarek-Templin B. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r.
o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Go-
łączyński, D. Szostek, Warszawa 2019.
- Kamiński G. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ,
Legalis 2019.
- Kunicki I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IA: *Komentarz do art. 1–424¹²*, red. A. Góra-
-Błaszczkowska, Warszawa 2020.
- Łazarska A., *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012.
- Muliński M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IA: *Komentarz do art. 1–424¹²*, red. A. Góra-
-Błaszczkowska, Warszawa 2020.
- Masznicz R.E., *Przekazanie sprawy ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości 37 k.p.k.*,
„Prokuratura i Prawo” 2007, nr 7–8.
- Partyk A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz do niektó-
rych przepisów*, red. O. Piaskowska, Lex/el. 2019.
- Świecki D., *Kodeks postępowania karnego*, t. I: *Komentarz aktualizowany*, Lex 2019.
- Torbus A., *Ekspertyza na temat: Czy projekt nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego pod
nazwą „Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych
ustaw” (druk nr 3137) pozwala zwiększyć efektywności postępowania cywilnego?*, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=3137>.

Streszczenie

Nowelizacja wprowadziła do k.p.c. klauzulę generalną – „dobra wymiaru sprawiedliwości”. Nowy przypadek właściwości delegacyjnej powoduje kontrowersje zwłaszcza co do jego wpływu na postrzeganie bezstronności sądów. Ze względu na zagwarantowane w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP prawo do rozpatrzenia sprawy przez sąd właściwy art. 44¹ k.p.c. należy interpretować ściśle. Zbyt szeroka wykładnia może prowadzić do osłabienia autorytetu wymiaru sprawiedliwości. Trzeba przyjąć, że z wnioskiem może wystąpić wyłącznie sąd właściwy miejscowo.

Słowa kluczowe: właściwość delegacyjna, właściwość sądu, dobro wymiaru sprawiedliwości, Sąd Najwyższy, sąd właściwy, sąd równorzędny, bezstronność sądu, postępowanie cywilne

DELEGATION JURISDICTION OF THE COURT DUE TO „THE GOOD OF JUSTICE” IN CIVIL PROCEEDINGS

Summary

The amendment introduced into the CCP general clause – „good justice”. The above delegation competence causes numerous interpretative controversies. Due to art. 45 item 1 of the Polish Constitution, the new regulation should be interpreted strictly. Too broad an interpretation may lead to a weakening of the authority of the judiciary. It should be assumed that the application can only be submitted by the court with territorial jurisdiction.

Keywords: delegation competence, jurisdiction, good of justice, Supreme Court, competent court, equivalent court, impartiality of the court, civil proceedings